

2024-03-07

Viešųjų objektų atitikties totalitarinių, autoritarinių režimų ir jų ideologijų propagavimo juose draudimui vertinimo tarpinstitucinės komisijos pirmininkui

Vitui Karčiauskui

Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro direktoriui

dr. Arūnui Bubniui

Lietuvos savivaldybių asociacijai

KREIPIMASIS DĖL SALOMĖJOS NĖRIES VERTINIMO

Šių metų vasario 28 d. vadinamoji desovietizacijos komisija (Viešųjų objektų atitikties totalitarinių, autoritarinių režimų ir jų ideologijų propagavimo juose draudimui vertinimo tarpinstitucinė komisija) pateikė išvadą, kad Lietuvos savivaldybėse esantys Salomėjos Nėries gatvių pavadinimai pažeidžia draudimą propaguoti totalitarinius, autoritarinius režimus ir jų ideologijas viešuose objektuose, todėl turi būti pakeisti.

Šios išvados pagrindžiamos vieninteliu dokumentu, pavadintu „Galutinė ekspertinė istorinė išvada apie Salomėją Nėrį“. Ją pateikė Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centras (LGGRTC), parengė žurnalistė Daiva Vilkelytė (<http://genocid.lt/centras/lt/4276/a/>).

Nepriklausomybės laikotarpiu buvo atlikti nuoseklūs S. Nėries biografijos ir kūrybos moksliniai tyrimai, publikuota iki tol neskelbta archyvinė medžiaga, pateikti nauji istoriniai ir literatūrologiniai vertinimai. Deja, desovietizacijos komisija, priimdama minėtus sprendimus, nepasitelkė kvalifikuotų mokslinių ekspertų, tyrusių S. Nėries palikimą, nors pagal savo nuostatus turi teisę tai daryti. Suvokiant S. Nėries kūrybos reikšmę lietuvių literatūrai bei kolektyvinei atminčiai, viešus debatus dėl jos vertinimo, tai turėjo būti ir komisijos pareiga. Tik toks kelias galėjo užtikrinti komisijos sprendimų objektyvumą.

Tačiau „galutinė išvada apie Salomėją Nėrį“ buvo parengta mokslinio laipsnio neturinčios žurnalistės. Tai tendencingas publicistinis ir mėgėjiškas rašinys, neturintis objektyvios ekspertinės vertės ir neatitinkantis šiuolaikinio S. Nėries kūrybos, biografijos ir sovietmečio kontekstų ištirtumo lygio. Jame nesiremiamos esminiais šiai temai skirtais moksliniais tyrimais, monografijomis ar straipsniais (pavyzdžiui, V. Daujotytės, M. Kvietkausko, V. Klumbio, M. Tamošaičio, D. Satkauskytės ir Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto tyrėjų grupės darbais). „Galutinėje išvadoje“ moksliniai tyrimai tiesiog ignoruojami arba apibūdinami menkinančiais epitetais („vėlesnių kartų literatūrologai sulaužė daug iečių“, „visa kita virto iki šių dienų sekamu melancholišku poetiniu pasakojimu, legenda, „Senelės pasaka“ etc.) Tekste iškraipoma vakarietiška atminties tyrimų (Pierre'o Nora) teorija. Formuluojanč S. Nėries biografijos

vertinimus, poetės gyvenimas tendencingai šaržuojamas, vartojant žemo kultūrinio lygio žurnalistines klišes („pelnė dramatiškos poezijos žvaigždės įvaizdį“, „tinkamu akimirksniu tapusi superžvaigžde ji atsidavė leidybai“, „biografija virto herojišku tautosakiniu pasakojimu“, „reiškinio pikantiškumas“ ir pan.). Nėra adekvačiai istoriškai įvertintas sovietinio režimo, propagandinių S. Nėries biografijos iškraipymų ir manipuliacijų kontekstas.

Toks nekompetentingas rašinys, atvirai ignoruojantis Lietuvos mokslininkų darbuose sukauptas žinias, negali būti laikomas ekspertiniu vertinimu, pagrindžiančiu valstybės institucijų sprendimus. Šie sprendimai sukels teisinius ir finansinius padarinius šimtams Lietuvos savivaldybių gyventojų vykdant S. Nėries vardo gatvių ir jų adresų keitimą. Tikėtina, kad šiomis desovietizacijos komisijos išvadamis gali būti remiami ir kiti su S. Nėries įamžinimu susiję savivaldybių sprendimai (pvz., dėl gimnazijų pavadinimų keitimo). Tačiau jas grindžianti „ekspertizė“ neturi jokios objektyvios vertės. Jos pateikimas kelia didelių abejonių Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimų centro veiklos kokybe ir tokių „ekspertizių“ nauda visuomenei.

Raginame desovietizacijos komisiją ir jos pirmininką Vitą Karčiauską iš naujo svarstyti klausimą dėl S. Nėries biografijos ir kūrybos vertinimo, jos vardo naudojimo viešiesiems objektams ir tuo tikslu užsakyti objektyvią kvalifikuotą tyrėjų, istorikų ir literatūrologų, mokslinę ekspertizę.

Raginame LGGRTC direktorių Arūną Bubnį priimant sprendimus nesiremti tendencingais ir nekompetentingais vertinimais ir atsisakyti juos teikiančių autorių paslaugų.

Asmens, kūrybos ir mokslo žeminimas negali būti Lietuvos valstybės sprendimų pagrindas.

Prof. dr. Mindaugas Kvietkauskas, Vilniaus universitetas

Prof. habil. dr. Viktorija Daujotytė-Pakerienė, Vilniaus universitetas

Prof. dr. Aušra Martišiūtė-Linartienė, Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas

Habil. dr. Jūratė Sprindytė, Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas

Prof. habil. dr. Egidijus Aleksandravičius, Vytauto Didžiojo universitetas

Doc. dr. Laima Kreivytė, Vilniaus dailės akademija

Dr. Valdemaras Klumbys, Lietuvos istorijos institutas

Dr. Česlovas Laurinavičius, Lietuvos istorijos institutas

Dr. Elena Baliutytė-Riliškienė, Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas

Dr. Algimantas Kasparavičius, Lietuvos istorijos institutas

Dr. Vitalija Stravinskienė, Lietuvos istorijos institutas

Dr. Vladas Sirutavičius, Lietuvos istorijos institutas

Dr. Tomas Balkelis, Lietuvos istorijos institutas

Dr. Akvilė Rėklaitytė, Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas

Dr. Neringa Butnoriūtė, Vytauto Didžiojo universitetas